

Становище

от доцент д-р Даниел Михайлов Смилов

за кандидатурата на Теодора Александрова Йовчева

за образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление: 3.3. – „Политически науки (Сравнителна политология)“ с дисертация на тема:

“Персонализация на политическите партии в България: НДСВ и ГЕРБ в сравнителна перспектива”

Докторантката Теодора Йовчева покрива всички изисквания за присъждането на образователната и научна степен “доктор” по политология. Нещо повече, нейната работа в докторската програма на специалност “Политология” на Софийски университет бе образцова – систематична, съвестна и продуктивна. Представеният дисертационен труд е на много високо научно ниво и представлява принос в българските политически науки.

Теодора Йовчева е един от най-активните докторанти в нашата програма и взе участие в различни качествени международни конференции, както и в летните училища на ECPR с водещи политолози като Richard Katz и Fernando Casal Bertoa. Свързана с дисертацията ѝ статия тя успя да публикува във водещо международно списание по политически науки. Всичко това е демонстрация за високото качество на нейната работа. По-долу ще се спра на дисертацията ѝ, която също считам за добро научно изследване.

Дисертацията е върху персонализацията на партиите със специален фокус върху две персоналистки български партии – НДСВ и ГЕРБ. Изследването първо изяснява понятието “персонализация”, като прави много подробен и информативен обзор на литературата по темата. След това се изследват причините за персонализацията, като тук отново става дума за анализ на литература. На базата на този анализ Теодора предлага работни индикатори за персонализация, които засягат три аспекта на партийната политика: изборните кампании, вътрешно-партийната роля на лидера и ролята му в изпълнителната власт.

Индикаторите на персонализацията дават структурата на следващите две глави на дисертацията, които са case studies: едно за НДСВ и едно за ГЕРБ. Тези казуси убедително демонстрират персоналисткия характер на тези две организации. Четвъртата глава на дисертацията е централна – в нея се излага аргументът, че различната политика по отношение на партийните структури и участието в местната власт е основната разлика между НДСВ и ГЕРБ, която обяснява и различната им съдба с оглед на институционализацията им в българския политически живот.

По-важните конкретни аргументи, които Йовчева предлага в рамките на тази структура, са следните:

Методът на изследването е сравнителен, базиран на два сходни случая:

“Настоящата дисертация се съсредоточава върху персонализацията на политическите партии в България като по-конкретно изследва партиите НДСВ и ГЕРБ. Избраният модел за анализ е този на персонализацията на политическите партии. Използван е методът сравнителен анализ на два случая като основна единица е политическата партия. Централният изследван аспект е организационен, т.е. разглежда се как една партия се изгражда като персоналистка. Изходната точка на разсъждение е: партиите се изграждат рационално като всяка разполага с определен капитал.” стр. 4... Основният метод, който дисертацията използва, е сравнителен анализ на два случая – сравнение на партиите НДСВ и ГЕРБ в рамките на теоретичния модел на персоналистката партия. Като метод за набиране на информация съм използвала полу-структурирани интервюта с представители на ръководните органи на двете партии. Въпросите в интервюта засягат мотивацията на членовете за присъединяване към партиите, израстването им в партийната йерархия и кариерния им път преди или след присъединяването към формациите. стр. 9

Подборът на партиите не е случаен и докторантката го обосновава със следните аргументи:

Основният мотив за избор на партии за изследване е свързан с това, че НДСВ и ГЕРБ представляват случаи на две персоналистки партии, които приемат различни организационни подходи. стр. 5

Особеният фокус върху партийната организация не засенчва други възможни обяснения. В дисертацията е отделено внимание на ролята на медиите както и на клиентелистки фактори:

В хода на работата са обмислени и други възможности като стабилизиращи фактори. Един от тях е клиентелизмът. Той обаче не може да бъде фактор на устойчивост за една партия. Това се доказва от дезинтеграцията на десния спектър на италианската политическа система след скандала Tangentopoli.

стр. 6

Конкретните цели на изследването са формулирани от докторантката така:

1) *По убедителен начин да се изясни дебата за персонализацията. Въвеждането на научния дебат, значителна част от който е преведена от англоезична литература, дава възможност на бъдещи изследователи да се запознаят с академичния дебат и да се ориентират в него. По този начин се дава научна информация и отправна точка в литературата, която да послужи на други учени. Това е и един от приносите на дисертацията.*

2) *Цел на дисертацията е да изследва персонализацията в двете партии чрез полу-структурирани интервюта. По този начин се допринася с богата информация, която не е публично достъпна. Също така чрез нея се разкриват процесите в двете партии, като на практика се демонстрират персоналистски тенденции в тях. Интервюта дават информация за различни аспекти на феномена, като чрез тях се обогатява научното поле, защото се откриват и нови характеристики на персонализацията.*

3) *Трета цел на дисертацията е да тества модела на Томас Погунтке и Пол Уеб върху две български партии. В сравнителното изследване на двамата автори са включени различни страни, но България не е една от тях. Чрез прилагане на техния утвърден модел се допринася към емпиричните изследвания, като се добавя българският случай.*

Работата цели да изследва ролята и влиянието на лидера в двете партии. По този начин подробно ще се разкрие персонализацията във вътрешнопартийния живот. Освен ролята на лидера в рамките на партията, ще бъде направен анализ и на влиянието му в рамките на изпълнителната власт. Стр. 8-9

С особена стойност е първата глава на дисертацията, която представлява много компетентен анализ на литературата по персонализация. На базата на този обзор, Теодора се спира на следната дефиниция на феномена:

Ръководителите на партиите стават център на партийната организация и често допринасят за създаването на партията. Те се превръщат в съществен елемент за спечелването на избори във фаза, в която електоралният избор вместо да се определя от идеологическа принадлежност, е силно повлиян от популярността на кандидатите (Musella and Webb 2015: 223). Феноменът на новите партии, създадени от лидерите за лично издигане, показва, че също така са склонни да лишават вътрешнопартийните органи от основен техен прерогатив: избирането на лидера. Следователно щом като партийните лидери вече не са рекрутирани от партийната олигархия, те често развиват емоционална връзка с избирателите, като се представят за човека, отговорен за политическото действие (Musella 2017: 94). стр. 20

Безспорен принос на теоретичната глава е изработването на три групи индикатори за персонализация – в изборната кампания, партията и изпълнителната власт, които задават структурата на конкретното изследване на двете български партии. Това изследване е много информативно и аналитично, базирано на ценна емпирична информация, събрана от полу-структурирани интервюта, включително от Симеон Сакскобургготски. На базата на изследването се прави следният извод:

И двете партии се конструират около харизматичен и популярен лидер, на когото разчитат като основно средство за популяризиране и печелене на избори. Членовете от висшите ешелони на партиите са рекрутирани от лидерите им. Партийните лидери стават министър-председатели веднага след явяването си на първите парламентарни избори. Въпреки приликите си обаче двете партии имат различно развитие и впоследствие различен край – НДСВ не успява да се утвърди, за разлика от ГЕРБ... Прекарала 8 години в управлението, НДСВ не успява да премине избирателния праг. За разлика от нея, ГЕРБ показва стабилни показатели за електорална подкрепа дори след като партията е била в опозиция през 2013-2014 г... стр. 146-147

В глава четвърта се изследва в детайли организационната политика на ГЕРБ и НДСВ и тяхното участие в местната власт. Основният извод на авторът е:

От направените изчисления и анализ се прави изводът че местните структури и позициите в местната власт са ключови за ГЕРБ. Възможността за управление на населените места води до електорална стабилизация на партията, позволяваща ѝ да избегне драматични спадове, както в случая с НДСВ. Приоритизирането на организационното развитие на партията води до утвърждаването ѝ на местно ниво, като това допринася и за по-голямата ѝ разпознаваемост и подкрепа на парламентарно равнище. Следователно възможността за утвърждаване на местно ниво чрез структури и чрез спечелване на позиции в общините е един от стабилизиращите фактори за ГЕРБ. стр. 183

Това, може да се каже, е и централното твърдение на дисертацията, което е изведено още веднъж в заключението:

Изследването показва, че завоюването на позиции в местната власт води до стабилизация на електоралната подкрепа. Тази тенденция се откроява, след като е направена разбивка на резултатите на национално ниво на ГЕРБ и към тях е прибавен ангажиментът на партията в местната власт. Сравнението на резултата преди спечелването на кметското място и след това позволява да се открие стабилизиращият ефект на локалното представителство. Оказва се, че преди спечелването на кметското място в няколко общини ГЕРБ поддържа сравнително еднакъв резултат на електорална подкрепа на национално ниво. След спечелването на местната власт обаче този резултат се повишава. Това е видно в редица общини, посочени в изложението. По този начин работата откроява стабилизиращия ефект на организацията – местните структури и спечелването на позиции в общините. стр. 190.

Оценка

На базата на това представяне на дисертацията, общата ми оценка е изключително позитивна. И като теория, и като емпирично изследване, дисертацията представлява принос в българската политическа наука:

- понятието “персонализация” е компетентно изяснено;
- обзорът на литературата е изчерпателен и аналитичен;
- въведените индикатори за “персонализация” са адекватни и обосновани;

- казусите са емпирично богати и добре структурирани, като персоналистският характер на двете партии е безспорно доказан;
- различните им стратегии по отношение на местните структури и участието в местната власт са очертани по адекватен начин;
- аргументът, че местните структури и организационната политика обясняват по-добрата институционализация на ГЕРБ е добре защитен.

Разбира се, към всяка – дори и отлична дисертация – може да има някои критични бележки. Една от тях е, че алтернативните обяснения на по-добрата институционализация на ГЕРБ – клиентелизъм и медийно влияние – могат да се проучат по-систематично. Но това е по-скоро предложение за бъдеща работа, което не отнема от стойността на настоящото изследване.

На базата на тези бележки, заявявам, че Теодора Йовчева безспорно заслужава образователна и научна степен доктор. Дисертацията ѝ и работата по докторантурата като цяло са отлични и тя трябва да бъде поздравена за постигнатото. Препоръчвам дисертацията да бъде публикувана. Призовавам уважаемото жури да гласува в подкрепа на кандидатурата на Теодора Йовчева за степента “доктор” по политология.